

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора економічних наук, професора
Солохи Дмитра Володимировича
на дисертацію Гончар Лілії Олександрівни
на тему «ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ
ЗМІНАМИ У СФЕРІ ПОСЛУГ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Актуальність теми дисертаційної роботи

В умовах прискореної трансформації вітчизняної економічної системи, яка сьогодні спостерігається в Україні, значної актуальності набувають аспекти адаптації бізнес-структур, установ, організацій та національної економіки загалом до вектору модернізаційних перетворень, що характеризують сучасне ринкове середовище з притаманним йому ризиками та невизначеністю.

Високий рівень динамізму зовнішнього середовища, в якому функціонують бізнес-суб'єкти зумовлює важливість розробки та впровадження в практику їх управління нових технологій і механізмів, необхідних для розвитку здатності гнучкого реагування та адаптації до мінливих умов навколишнього середовища.

З огляду на особливості функціонування та тенденції розвитку сфери послуг, механізми його стимулювання у провідних зарубіжних країнах на сучасному етапі функціонування вітчизняної економічної системи перед державою досить гостро стоїть проблема формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг шляхом дослідження напрацьованого міжнародного досвіду та його подальшого адаптування до вітчизняних реалій.

Таким чином, дисертаційна робота Гончар Лілії Олександрівни, що спрямована на розроблення та обґрунтування теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг є актуальною і сприятиме вирішенню суттєвої науково-прикладної проблеми забезпечення ефективності функціонування і розвитку національної економіки України.

Основні результати та пропозиції, що сформульовані у дисертаційній роботі, пов'язані з тематикою науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління» - «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер державної реєстрації 0116U003934) та Київського національного університету культури і мистецтв (кафедра готельно-ресторанного і туристичного бізнесу) «Формування репутаційного капіталу організацій як основний показник конкурентоздатності» (номер державної реєстрації 0115U006582).

В рамках участі у виконанні наукової теми «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (0116U003934) дисертантом досліджено особливості функціонування державної системи стратегічного планування галузевих аспектів розвитку національної економіки України у розрізі загальноекономічних трансформувальних та перетворень на міжнародному ринку.

Зокрема автором розроблено та обґрунтовано концептуальну модель управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу як вагомого структурного елементу формування та реалізації Комплексної державної програми стратегічного розвитку сфери послуг.

У розрізі виконання наукової теми «Формування репутаційного капіталу організацій як основний показник конкурентоздатності» (0115U006582) у дисертаційній роботі спроектовано та обґрунтовано алгоритм реалізації комплексного механізму стратегічного управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу, у якому одним із критеріїв оцінювання ефективності змін є забезпечення позитивного іміджу сфери гостинності та окремих її сегментів як важливого елементу формування репутаційного капіталу галузі та національної економіки країни в цілому.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації Гончар Лілії Олександрівни є в достатній мірі обґрунтовані, що зумовлено ретельним вивченням, аналізом та узагальненням значного обсягу літературних джерел з питань стратегічного управління та аспектів особливостей управління змінами в цілому та у сфері послуг зокрема. Висновки і рекомендації дисертанта логічно обґрунтовані і конкретизовані.

Мета і завдання дослідження, що сформульовані в дисертації, передбачають розроблення і обґрунтування нових та удосконалення існуючих теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг в довгостроковій перспективі.

У процесі дослідження дисертантом задля досягнення мети сформульовано та вирішено такі завдання:

узагальнено теоретичні аспекти формування державної стратегії управління змінами;

визначено та обґрунтовано методологічні засоби процесу формування державної стратегії управління змінами;

здійснено порівняльний аналіз теоретико-методологічних підходів до процесу формування стратегії управління змінами у зарубіжних та вітчизняних практиках;

на макроекономічному рівні проведено стратегічний аналіз функціонування сфери послуг та галузі готельно-ресторанного бізнесу;

проаналізовано стан, визначено проблеми та досліджено тенденції розвитку вітчизняної державної системи стратегічного управління змінами у сфері послуг України;

здійснено спектральний та комплексний аналіз особливостей формування механізмів управління змінами у сфері послуг зарубіжних країн;

визначено і сформульовано концептуальні підходи до формування державних стратегій управління змінами у сфері послуг;

запропоновано адаптивні стратегічні альтернативи управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу;

спроєктовано та обґрунтовано ефективність механізму стратегічного управління змінами у сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Обґрунтованість наукових результатів підтверджується також їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах і круглих столах; опублікованими науковими працями, а також довідками та актами впровадження основних результатів дослідження у практичну діяльність установ і організацій.

Наукова новизна результатів дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату дало можливість визначити основні наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані дисертантом, які характеризуються науковою новизною і відображають особистий внесок здобувача:

вперше:

– розроблено концептуальну модель управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу, яка враховує особливості процесів у галузі готельно-ресторанного бізнесу, специфіку державного управління галуззю, являючи собою комплексне поєднання шести ключових концептів, які визначають векторне спрямування змінних процесів у сфері гостинності і передбачають концептуалізацію стратегічного бачення галузевого розвитку вітчизняного ринку послуг (зокрема галузі готельно-ресторанного бізнесу) у контексті формування Комплексної державної програми стратегічного розвитку сфери послуг (с. 170; 13);

удосконалено:

– адаптивну методологічну модель управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу, яка, на відміну від уже існуючих моделей, має структурно-векторну направленість з визначенням пріоритетних напрямків та способів реалізації векторних змін у галузі готельно-ресторанного бізнесу (с. 183; 14);

– організаційно-методичне забезпечення стратегічного управління змінами у сфері послуг шляхом розроблення та обґрунтування структурного алгоритму комплексного механізму стратегічного управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу, який відрізняється тим, що ґрунтується на п'яти взаємопов'язаних логічно структурованих концептах, об'єднаних єдиною стратегічною та цільовою направленістю, формуючи при цьому п'ять окремих діалектично пов'язаних механізмів забезпечення процесу реалізації змін (с. 195-197; 14-15);

– методику розробки ефективних стратегічних рішень щодо забезпечення результативності процесу впровадження та реалізації змін, яка, на відміну від існуючих, передбачає застосування системи полікритеріального підходу з визначенням ключових критеріїв ефективності функціонування галузі готельно-ресторанного бізнесу, їх комплексне поєднання між собою на основі проектування взаємозв'язків та прогнозування причинно-наслідкових результатів, що і є головною відмінністю від існуючих методик стратегічного управління змінами (с. 206-212; 15-16);

набули подальшого розвитку:

– класифікація методів управління змінами, відмінність якої полягає у використанні ефективного методу уніфікації, який дозволив упорядкувати різноманіття методів та згрупувати їх за ключовими функціональними напрямками, що дозволило створити чітку систему методів для їх ефективного використання: методи, орієнтовані на людей, методи, орієнтовані на роботу організації та методи, орієнтовані на ринкове середовище, що знаходиться під впливом постійних змін та трансформацій (с. 69-70; 7);

– класифікація моделей управління змінами за змістом та структурою на поетапні моделі, моделі, що орієнтуються на лідерство та моделі, орієнтовані на життєвий цикл організації, яка, на відміну від уже існуючих, дозволяє чітко розмежувати і згрупувати відомі моделі управління змінами за визначеною ознакою та обґрунтувати науково-методологічні особливості їх подальшого застосування та специфіку галузевого і секторального адаптування до вимог часу (с. 64-65; 5);

– методичні підходи до формування механізму прогнозування подальшого розвитку галузі готельно-ресторанного бізнесу, які, на відміну від існуючих, шляхом застосування сценарного методу дозволяють здійснити прогнозування впливу розвитку галузі на макроекономічні показники національної економіки і провести оцінювання факторів їх зростання за рахунок розвитку галузі (с. 222-223; 16).

Ключові положення, висновки і пропозиції автора характеризуються достатньою науковою новизною та відображають високий науковий рівень дисертанта.

Зміст і завершеність дослідження

Дисертаційна робота Гончар Лілії Олександрівни вирізняється самостійністю і завершеністю. Автору вдалось аргументовано та переконливо довести вірність головної ідеї дослідження, суть якої зводиться до необхідності формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг як єдиної цілісної системи у структурі національної економіки України, обґрунтування сучасних методологічних принципів і підходів до оцінювання ефективності процесів її реалізації, що дасть змогу підвищити результативність функціонування національної економіки України в цілому та окремих її секторів і галузей.

Зміст дисертаційної роботи відповідає поставленій меті та відбиває логіку дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені в роботі, достатньо обґрунтовані і підкріплені результатами аналізу значної кількості наукових джерел, нормативних і законодавчих документів з окресленого проблемного поля дослідження, офіційних статистичних та аналітичних матеріалів щодо функціонування сфери послуг у системі національної економіки України. Зміст дисертаційної роботи відповідає формулюванню теми, засвідчує логічність та завершеність дослідження і відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Структура і кількість опрацьованих літературних джерел, що налічує 240 найменувань, свідчить про глибину проведеного дослідження, автор посилається на класичні та сучасні праці відомих фахівців, критично їх переосмислює і пропонує власне обґрунтоване бачення відповідних економічних явищ та процесів. Ознайомлення з науковими положеннями, висновками і пропозиціями дисертаційної роботи Гончар Л.О. дає змогу зауважити точність формулювань, дотримання технічних вимог, увагу до деталей, сумлінність та акуратність.

Позитивне враження також викликають системний коректний і ґрунтовний аналіз сутності та змісту основних понять дослідження, виокремлення та узагальнення особливостей їх тлумачень в умовах динамічності і мінливості загальноекономічних процесів (підр. 1.1, с. 38-55).

Автором визначено, що головною особливістю формування стратегії управління змінами є адекватне та своєчасне поєднання обраної базової довгострокової стратегії розвитку підприємства з альтернативними стратегіями розвитку задля досягнення головної стратегічної цілі діяльності (с. 48).

Це дало змогу дисертанту розвинути методологічні підходи до класифікації загальновідомих методів та моделей стратегічного управління змінами (підр. 1.2, с. 64-70), на основі чого обґрунтовано науково-методологічні особливості їх подальшого застосування у межах конкретної галузі (сфери)

послуг в цілому та спроектовано процес їх адаптування до практичних реалій сьогодення (підр. 1.2, додаток А).

Окрім цього, у першому розділі дисертації системно і логічно проаналізовано теоретико-методологічні особливості стратегічного управління змінами у провідних країнах світу, на основі чого визначено ключові фактори, що впливають і забезпечують ефективність функціонування провідних економічних систем світового рівня (підр. 1.3, с. 92).

З метою визначення ключових детермінант формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг в сучасних умовах функціонування вітчизняної системи національної економіки дисертантом досить логічно і послідовно за визначеними макроекономічними індикаторами проаналізовано стан і тенденції розвитку сфери послуг і галузі готельно-ресторанного бізнесу в розрізі існуючої системи національної економіки і державного регулювання бізнес-процесами на вітчизняному ринку у період 2012-2017 рр. (підр. 2.1).

Можна цілком погодитись із тим, що однією із найгостріших проблем функціонування та розвитку вітчизняної сфери послуг в умовах сьогодення є недосконалість і неадекватність, а подекуди взагалі відсутність державної системи прогнозування і стратегічного планування розвитку сфери послуг як єдиного цілого механізму, та окремих її галузей у співвідношенні до реальних вимог вітчизняної та міжнародної бізнес-спільноти (с. 120).

Важливим з погляду практики є аналізування особливостей системи забезпеченості та відповідності державних програм підтримування та стимулювання розвитку сфери послуг окресленим у КВЕД ДК 009:2010 секцій та галузей національної економіки (табл. 2.5, с. 120-122), за результатами якого дисертантом виокремлено і узагальнено неструктуровані, слабо структуровані та добре структуровані проблеми функціонування сфери послуг у розрізі кожної галузі (табл. 2.7, с. 136-140).

Заслуговує на увагу аспектний аналіз стратегічного управління змінами у зарубіжних країнах, за результатами якого автором побудовано матрицю відповідності індикаторів економічного зростання системі стратегічного управління змінами та інноваційного розвитку провідних країн світу (табл. 2.8), аналізування якої дозволяє виокремити, систематизувати і узагальнити ключові важелі національної системи стратегічного прогнозування та державного регулювання змінних процесів галузевого, секторального і загальнодержавного спрямування у зарубіжних країнах (с. 153).

Одним із головних результатів роботи відповідно до її теми та спрямування слід відзначити розроблення та обґрунтування Гончар Л.О. структуро-логічної схеми Комплексної державної програми стратегічного розвитку сфери послуг (рис. 3.1, с. 163-166), в контексті якої у дисертації

розроблена і представлена концептуальна модель управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу (рис. 3.3, с. 170-173).

Відповідно автором систематизовано та обґрунтовано стратегічні альтернативи формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг (підр. 3.2, с. 177-183) та удосконалена адаптивна методологічна модель управління змінами для галузі готельно-ресторанного бізнесу в довгостроковій перспективі (рис. 3.4, с. 183- 187).

Для забезпечення ефективності реалізації Комплексної державної програми стратегічного розвитку сфери послуг та досягнення визначених нею програмних результатів автором спроектовано та обґрунтовано структурний алгоритм комплексного механізму стратегічного управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу (рис.3.5, с. 195-223), який ґрунтується на п'яти взаємопов'язаних логічно структурованих концептах, об'єднаних єдиною стратегічною та цільовою направленістю, формуючи при цьому п'ять окремих механізмів забезпечення процесу реалізації змін.

Заслуговує на увагу і те, що у роботі за допомогою математичного моделювання запропоновано методику визначення загального економічного ефекту, загального і глобального результатів реалізації комплексного механізму стратегічного управління змінами (с. 225-228).

В цілому достовірним можна вважати висновок Гончар Л.О. про те, що ефективність реалізації окреслених у комплексному механізмі стратегічного управління змінами у галузі готельно-ресторанного бізнесу програмних заходів визначається, насамперед, отриманням якісно нових очікуваних (або таких, що перевершують сподівання) соціально-економічних результатів функціонування сфери послуг (с. 222).

Стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень висновків і рекомендацій є науковим і водночас забезпечує доступність їх сприйняття. Робота характеризується однозначністю, послідовністю, точністю та системністю наукових досліджень.

Практичне значення результатів дослідження

Положення, висновки та результати дослідження містять теоретичну та прикладну цінність. Отримані науково-методологічні, практичні та концептуальні результати дослідження проблем стратегічного управління змінами у сфері послуг, які мають прикладний характер, було використано в діяльності: Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки (довідка № 01/235/1 від 04.12.2019 р.); Виконавчого комітету Бершадської міської ради Вінницької області (довідка № 323 від 20.03.2019 р.); Відділу культури і туризму Бершадської районної державної адміністрації (довідка № 192/01-9 від 20.03.2019 р.); Регіонального відділення українського Союзу промисловців і підприємців у Закарпатській області

(довідка № 09/18 від 12.09.2018 р.); парк-готелю «Голосієво» (довідка від 20.11.2018 р.); ПП «Гетьман і К» (мережа еко-ресторанів) (довідка від 09.10.2018 р.); а також у навчальному процесі ВНЗ «Національна академія управління» (акт впровадження від 29.11.2018 р.) і Київського національного університету культури і мистецтв (довідка про впровадження № 340 від 19.03.2019 р.).

Повнота викладення у відкритому друці наукових положень дисертації

Відповідно до чинних вимог основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлені у наукових публікаціях дисертанта. За темою дисертації Гончар Лілією Олександрівною опубліковано 25 наукових праць, серед яких 2 колективні монографії, 8 статей у наукових фахових виданнях України (з них 7 статей у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних), 3 статті в інших виданнях України та іноземних держав (з них 2 статті у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз даних), 12 тез доповідей. Загальний обсяг опублікованих праць – 9,89 ум.-друк. арк., з них особисто автору належить 7,27 ум.-друк. арк.

Усі публікації формують вагомий науковий доробок автора та повною мірою відображають її теоретико-методологічні та методико-прикладні положення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та висновки, які є результатом особистих досліджень здобувача, про що зазначено у списку опублікованих праць за темою дисертації (с. 14-20 дисертації, с. 19-22 автореферату, додаток Л).

Дискусійні положення та зауваження по дисертації

Визначаючи важливе теоретичне і практичне значення дисертації та суттєву новизну наукових положень, слід також вказати на певні недоліки та окремі дискусійні моменти, серед яких:

1. Була б більш повною та переконливою динаміка розвитку сфери послуг, якби автор включила статистичні дані за 2018 рік.

2. Для повноти уявлення про механізми регулювання сферою послуг у зарубіжних країнах було б доречно представити один із механізмів у графічному зображенні із відповідними поясненнями.

3. На рис. 3.6 (с. 198) дисертації наведений перелік факторів, що стимулюють / перешкоджають розвитку галузі готельно-ресторанного бізнесу в Україні, але фактори не класифіковані за внутрішніми та зовнішніми, що утруднює їх врахування при стратегічному управлінні змінами в галузі.

4. В таблиці 3.4 (с. 199-200) дисертації представлена класифікація проблем функціонування галузі готельно-ресторанного бізнесу, в якій визначені типи проблем – неструктуровані, слабо структуровані та добре

структуровані. Недостатнє аргументування в роботі віднесення визначених проблем до вищезазначених типів у класифікації.

5. В роботі автором часто вживається сучасна спеціалізована термінологія, яку слід було б більш детально розкрити і показати її зв'язок із досліджуваною проблемою.

6. В моделі реалізації механізму діагностування та оцінювання ефективності процесу змін у галузі готельно-ресторанного бізнесу (табл. 3.5, с. 216-218) представлені критерії оцінювання ефективності змін: кількісні та якісні. Однак описовий характер кількісних критеріїв без наведення економіко-математичних моделей їх визначення не дає можливості безпосереднього застосування даної моделі у практику бізнес-діяльності.

Наведені вище зауваження не надають суттєвого впливу на позитивну оцінку основних наукових положень і висновків дисертації. Частина з них обумовлена масштабом дослідження і природною в такому випадку неможливістю однаково глибокої проробки всіх аспектів проблеми, а також появою питань, що раніше не ставилися науковцями, але потребують додаткового дослідження.

Все наведене вище свідчить про те, що вказані зауваження та наведені дискусійні положення не знижують загальну високу оцінку наукового рівня виконаного дисертаційного дослідження, одержаних здобувачем наукових та прикладних результатів.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 324 сторінки, із яких основний зміст роботи викладено на 213 сторінках. Список використаних джерел налічує 240 найменувань.

Дисертація оформлена згідно вимог, положення роботи належним чином аргументовані та підтверджені аналітичним матеріалом, аналізу та оцінці матеріалів сприяє їх представлення/візуалізація у таблицях і рисунках.

Дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, яке відрізняється логічною послідовністю і чіткістю викладених власних підходів та позицій. Таким чином, дисертація Гончар Лілії Олександрівни на тему «Формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг» відповідає встановленим вимогам до дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Загальний висновок

Теоретичні та концептуальні твердження, положення і практичні рекомендації, отримані дисертантом у результаті досліджень, дозволяють стверджувати про новий підхід до вирішення актуальної науково-прикладної

проблеми щодо формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг.

Дисертація характеризується логічною структурою. В роботі вирішено основні наукові, методичні та прикладні питання, що забезпечують розв'язання здобувачем головного завдання дослідження та обґрунтування основних положень роботи. Матеріал дисертації викладено лаконічно, суто в науковому стилі. Ілюстрації і таблиці, що містяться в роботі, досить інформативні і сприяють роз'ясненню змісту основних положень та результатів, отриманих здобувачем. Текст автореферату повною мірою відображає зміст дисертаційної роботи.

За темою, метою, об'єктом, предметом і методами дослідження, а також отриманими науковими теоретичними і прикладними результатами, структурою, змістом і оформленням дисертація Гончар Лілії Олександрівни на тему «Формування державної стратегії управління змінами у сфері послуг» відповідає вимогам нормативних документів МОН України, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Гончар Лілія Олександрівна заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.0.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
декан факультету економіки
Донецького державного університету
управління (м. Маріуполь)

Д.В. Солоха